

Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą poveikio tyrimo

**ES Bendrosios žemės ūkio politikos reformos poveikis
Lietuvos pieno sektoriui vidutinėje perspektyvoje
(iki 2008 metų)**

SANTRAUKA

Darbo vadovė dr. I.Kriščiukaitienė

Šis tyrimas buvo finansuotas Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos.

Tyrime išdėstytos nuostatos, teikiamos nuomonės bei rekomendacijos atspindi autorių požiūrį ir nebūtinai sutampa su Lietuvos Respublikos Vyriausybės pozicija

Cituojant nuoroda į tyrimo autorių ir užsakovą būtina

VILNIUS, 2004

Pieno sektorius yra viena iš prioritetinių žemės ūkio šakų. Pieno produkcijos vertė bendrosios žemės ūkio produkcijos struktūroje 2003 metais sudarė 18,6 proc. Pajamos už pieno pardavimą sudaro trečdalį visų žemės ūkio produkcijos pardavimų pajamų, pieno produktų eksportas sudaro per 30 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto. Pieno gamyba turi ir socialinį aspektą, garantuoja pagrindinę pajamų dalį daugeliui kaimo gyventojų. 2003 metais apsirūpinimas pienu siekė 149 proc. Pieno ir pieno produktų suvartojimas maistui didėja, tačiau palyginti su ES-15 šalių vidutinis suvartojimas yra trečdaliu mažesnis.

Vyksta pienininkystės ūkių struktūriniai pokyčiai: stambių žemės ūkio ūmonių (žemės ūkių bendrovių) skaičius mažėja, tačiau kuriasi daugiau stambių ūkininkų ūkių. Ženkliai mažėja, 1-2 karves laikančių ūkių skaičius. Didėjant karvių produktyvumui ir gerėjant pieno kokybei susidaro prielaidos įgyvendinti išsideretas pieno kvotas.

Lietuvai įsijungus į bendrąją rinką, didėja pieno produktų apyvarta su Europos šalimis. Stiprėja ir tikimasi, kad ir toliau stiprės, lietuviškų produktų skverbimasis į naujas ES ir pasaulio rinkas, turėtų plėstis rinkos geros kokybės ekologiniams ir natūraliems lietuviškiems produktams. Globalizacijos įtakoje prognozuojamas tolesnis prekybos liberalizavimas. Rinka keisis veikiama vartotojų gyvenimo būdo, jų poreikių, koncentracijos mažmeniniame lygmenyje. Sugebėjimas prisitaikyti prie naujų rinkos reikalavimų lems pieno sektoriaus padėtį rinkoje.

Pieno gamintojams didės vartotojų reikalavimai produktų kokybei, saugai, asortimento lankstumui bei kainai. Didėjant vartotojų poreikiams gerinti kokybę bei ūkininkauti atsižvelgiant į aplinkosaugos reikalavimus, reikės daugiau investuoti. Dalis žemės ūkio subjektų dėl nepakankamo kapitalo investicijoms ir apyvartinių fondų formavimui bei paramos kofinansavimui turės pasitraukti iš prekinio pieno gamybos rinkos. Tačiau Lietuvai tapus ES nare, susidarys galimybė pieno sektoriui gauti paramą iš ES struktūrinių fondų. Padidės techninė, informacinė ir konsultacinė parama, bus daugiau investuojama į sektoriaus infrastruktūrą.

Vykdamas ES BŽŪP reformą, pieno sektoriui išskyla nauji reikalavimai, keičiasi pieno sektoriaus rinkos organizavimo priemonės. Parama jau pirmaisiais jos metais (2004) bus atsiejama nuo gamybos, o išmokos siejamos su aplinkosaugos, maisto saugos, gyvūnų gerovės, sveikatos ir darbo saugos standartais. Naujoji ES BŽŪP reforma nuo 2004 metų panaikina tikslią pieno kainą, sumažina 25 proc. sviesto ir 15

proc. lieso pieno miltų intervencines kainas. Tokiu būdu sumažinama valstybės parama, ES pieno produktų kainos artinamos prie pasaulinių kainų.

Pieno gamybos ir plėtros mastus lemia ES suderėtos gamybos kvotos ir paramos lygis, sektoriaus sugebėjimai tinkamai pasirengti darbui naujoje ekonominėje erdvėje ir racionaliai panaudoti valstybinių fondų paramą.

Darbo tikslas – išanalizuoti ES pieno sektoriuje pradėtą nuo 2004 naują reformą ir nustatyti jos poveikį pienininkystės sektoriui.

Pagrindiniai uždaviniai:

- išanalizuoti esamą situaciją pieno sektoriuje;
- įvertinti ES BŽŪP reformos nuostatas, susijusias su pieno sektoriumi;
- nustatyti pieno sektoriaus reformos galimą įtaką pieno gamintojams bei perdirbėjams, vartotojams ir biudžetui;
- įvertinti BŽŪP reformos poveikį smulkiems ir stambiams pieno gamintojams;
- pateikti pieno ir pieno produktų kiekių ir kainų prognozes iki 2008 metų;
- pateikti pasiūlymus dėl pieno rinkos organizavimo priemonių neigiamų pasekmių sumažinimo.

Tyrimo objektas. ES pieno sektoriaus reformos ir BŽŪP reformos įtaka pieno sektoriui (pieno gamintojams, pieno perdirbėjams, vartotojams).

Tyrimų metodika. Darbas atliekamas naudojant loginio abstrahavimo, lyginimo, ekspertų vertinimo, statistinio grupavimo, indeksų, normatyvinės analizės ir matematinio modeliavimo metodus. Pieno sektoriaus plėtros iki 2008 metų modelis sudaromas porinės ir daugianarės regresijos lygčių, trendo funkcijų pagalba. Šių sektorių apibūdinančių gamybinių ir ekonominių rodiklių analizė remiasi Lietuvos statistikos departamento, Ūkių apskaitos duomenų tinklo Lietuvos ir ES šalių, Žemės ūkio, Finansų ir Ūkio ministerijų duomenimis. Modelyje pateikta pieno ir pieno produktų plėtros prognozė vertinama ekspertų.

Nagrinėjamas laikotarpis – 1996-2003 metai, prognozė iki 2008 metų.

Tiriamieji darbai, susiję su pieno sektoriumi. Nors Lietuvoje pieno sektorius dominuojantis, tačiau parengtų išsamių studijų nėra. Pažymėtinas tyrimas, susijęs su pieno kvotų įgyvendinimu Lietuvoje “Tarybos reglamento Nr. 3950/92/EEB dėl kvotos viršijimo mokesčio įvedimo pieno ir pieno produktų sektoriuje, ir Komisijos reglamento Nr. 1392/2001/EB, nustatančio išsamias Tarybos reglamento Nr. 3950/92/EEB taisykles dėl kvotos viršijimo mokesčio įvedimo pieno

ir pieno produktų sektoriuje, taikymo taisyklių įgyvendinimo pasekmių įvertinimas”, 1993 metais atliktas Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto (LAEI). Šiame darbe buvo pateiktas ES kvotų sistemos taikymo Lietuvai įvertinimas, išnagrinėtas pieno kvotų poveikis Lietuvos pieno ūkių struktūrai, pieno kvotų poveikis Lietuvos pieno gamintojų pajamoms, pieno kvotų poveikis Lietuvos regionų plėtrai: prioritetinių Lietuvos regionų nustatymas, kurių ribose bus taikomos lengvatinės kvotų judėjimo taisyklės, prioritetinių pieno gamybos ūkių nustatymas, kuriems galėtų būti taikomos lengvatos kvotų įsigijimui iš nacionalinio rezervo, kvotų viršijimo mokesčio apskaičiavimo būdas (nacionalinis, supirkėjo lygis) ir jo pasekmės ūkininkų pajamoms, pieno kvotų sistemos reikšmė žemės ūkio sektoriui ir su juo susijusioms veikloms socialine ir ekonomine prasme.

Apie pieno sektoriaus pasekmes, integravus Lietuvos ūkį į ES, LAEI atliko tyrimus, “Lietuvos integravimosi į Europos Sąjungą pasekmės žemės ūkiui” 2002 metais. Šiame darbe pajamų ir struktūrinės politikos įtaka visų pagrindinių produktų gamintojams vertinta pagal “Darbotvarkė 2000” nuostatas. Kadangi naujoji ES BŽŪP reforma įnešė pakeitimų pagrindinėse reguliavimo priemonėse (kainų, tiesioginių išmokų ir kt.), pasekmes reikalinga įvertinti iš naujo. Tam ir skirtas šis darbas.

Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas.

Pieno sektoriaus situacijos analizė. Lietuvoje su pieno gamyba susiję apie 69 proc. žemės ūkio subjektų. 2003 metais primelžta 1796,1 tūkst. t pieno, supirkta -58 proc. tai atitinkamai 1,4 ir 7 proc. daugiau negu 2002 metais. Lietuva pagamina tik 1,4 proc. visos ES pieno gamybos.

Gerėja superkamo pieno kokybė. 2004 metų pabaigoje buvo apie 90 proc. bendro supirkto pieno kiekio, kuris atitiko kokybinius standarto reikalavimus, tai trečdaliu daugiau negu 2001–aisiais.

Didėja karvių produktyvumas. Vidutinis pieno primilžis iš karvės per paskutiniuosius penkerius metus padidėjo 21 procentu.

Didžiąją dalį pieno pagamina ūkininkai ir kiti gyventojai, kurie laiko apie 92 proc. karvių ir primelžia 91 proc. viso pieno, kita dalis – žemės ūkio bendrovėse ir įmonėse. Lietuvoje pieną (2005 metų sausio 1 d. duomenimis), gamina apie 181 tūkst. ūkių. Pieno gamyboje vyrauja smulkūs ūkiai: tik 2 proc. visų ūkių laiko 10 ir daugiau karvių. Juose laikoma 25 proc. visos karvių bandos.

Lietuvos pieno pramonė 2003 metais pardavė produkcijos už 1149,7 mln. Lt, iš jos vidaus rinkoje-50 proc.

Lietuvos pieno perdirbimo sektorius yra pasiekęs aukštą koncentracijos lygį. Jame dominuoja trys pieno perdirbimo įmonių grupės: AB „Rokiškio sūris“, AB „Pieno žvaigždės“, AB „Žemaitijos pienas“. Šios įmonės perdirba apie 90 proc. viso superkamo pieno. Gerėja perdirbtų produktų kokybė, keičiasi jų struktūra: padidėjo grietinėlės, jogurto, pieno cukraus, riebių sūrių gamyba, sumažėjo sviesto ir pieno konservų gamyba.

Lietuva visiškai apsirūpina pačių pasigamintais pieno produktais (2003 metais apsirūpinimo pienu procentas siekė 149) ir apie 32 proc. produkcijos eksportuoja. 2003 metais vidaus rinkoje suvartota 1204 tūkst. t pieno, nuo 1999 metų vidaus suvartojimas išaugo 36 proc. Didžiąją dalį vidaus rinkoje suvartoto pieno – apie 80 proc. – sudaro gyventojų vartojimo fondas.

Pieno ir pieno produktų suvartojimas maistui Lietuvoje didėja. 2003 metais vienas gyventojas suvartojo 287 kg pieno ir pieno produktų, perskaičiuotų į pieną. Palyginti su 1998 metais, vartojimas išaugo 51 proc. Tokius pokyčius lėmė pieno produktų kainų mažėjimas, pieno produktų asortimento išplėtimas (pateikiant rinkai pigesnių pieno produktų) ir vartotojų perkamosios galios augimas.

Didžiąją suvartotų pieno produktų dalį sudaro produktai iš Lietuvoje pagaminto pieno. Importuojama tik apie 5 proc. vidaus rinkoje suvartojamų pieno produktų, nuo 1998 metų šis lygis beveik nekito.

Lietuvos pieno pramonė iš pieno produktų eksporto 2003 metais gavo 569,4 mln. Lt pajamų. Nuo 1999 metų eksporto vertė išaugo 20 proc. Eksportuojamų pieno produktų struktūroje 2003 metais didžiausią dalį sudarė sūriai ir varškė (64 proc.), pieno milteliai (11 proc.), sviestas (6 proc.). Per penkerių metų laikotarpį labiausiai išaugo šviežio pieno ir grietinėlės (31 kartą), varškės sūrių ir varškės (14 kartų), fermentuoto arba rauginto pieno (6 kartus) eksportas.

Lietuvos pieno ūkio konkurencingumas. Pieno sektoriaus konkurencingumo analizė atlikta, lyginant konkurencingumo rodiklius su ES šalimis (Airija, Danija, Olandija ir N. Zelandija) kuriose vyraujančių bazinių pieno produktų struktūra yra panaši kaip ir Lietuvoje.

Lietuvos pieno ūkis konkurencinį pranašumą įgyja dėl šių konkurencingumo lygį nustatančių rodiklių: pigesnio žolinio karvių šėrimo tipo, kurį lemia palankios žolinių pašarų auginimui klimato sąlygos, geros aplinkosaugos būklės, žemos pieno gamybos savikainos, pigios darbo jėgos, nedidelių žalio pieno supirkimo kainų.

Pastaraisiais metais stebimi teigiami pokyčiai didinant pieno produktų gamybos konkurencingumą. Lietuvoje pieno pramonės koncentracija ir pieno pramonės grynas pelningumas pasiekė ES šalių lygį. Nedidelis pieno produktų importas, didesnis pieno ir pagrindinių jo produktų pranašumas pagal Santykinį Prekybos Pranašumo rodiklį (RTA Relative Trade Advantage Index) rodiklį, didėjanti vidaus rinka. Tačiau tenka pažymėti, kad pagal šį rodiklį konkurencingumas pasiektas dėl žemų pieno kainų. Įmonėms mokant už pieną tokias pat kainas kaip ir ES, esant tokiai pat produktų struktūrai, jos būtų nekonkurencingos.

Lietuvos pieno ūkio ekonominių gamybinių rodiklių palyginimo su kitomis šalimis analizė rodo, kad eilėje sričių pieno ūkis dar atsilieka nuo išsivysčiusių ES šalių. Pažymėtini šie pieno ūkio konkurencingumo trūkumai:

- neracionali žemės ūkio subjektų struktūra, dominuoja smulkūs, mažo investicinio pajėgumo ūkiai, daug pieno ūkių yra besiformavimo stadijoje;
- Lietuvoje karvių produktyvumas yra apie 35 proc. žemesnis, palyginti su ES vidutiniu karvių produktyvumu; riebalų ir baltymų lygis lietuviškame piene yra žemesnis negu ES šalyse bei Naujojoje Zelandijoje;
- Lietuvoje pieno gamybos sezoniškumo koeficientas yra gana didelis (pieno pasiūla vasarą du kartus didesnė negu žiemą);
- lėtai įgyvendinami veterinarijos ir higienos reikalavimai pienininkystės ūkiuose, (2004 metais tik 9 proc. ūkių pilnai atitiko veterinarijos ir higienos reikalavimus, iki 2007 metų numato juos įgyvendinti dar 72 proc. ūkių);
- nepakankama pieno kokybė, palyginti mažos pieno gamintojų kainos (lyginant su analizuojamų šalių pieno kaina yra mažesnė daugiau kaip 2 kartus), neskatina pieno ūkių plėsti pieno gamybos, ūkiai stokoja lėšų modernizavimui bei efektyvumui didinti;

- pieno ūkiams per trumpas pereinamasis laikotarpis, skirtas veterinariniams-higieniniams reikalavimams įgyvendinti.
- Lietuvos pieno pramonės įmonės, palyginti su konkuruojančių šalių pieno perdirbimo įmonėmis, išlieka gana smulkios, Lietuvoje produktų gamybos specializacija nepakankama, gamybinių pajėgumų panaudojimo lygis siekia apie 70 proc.;
- nepakankamas darbo našumas (palyginti su Airija, Danija, Olandija, Naująja Zelandija, Lietuvoje, vienam dirbančiam tenkantis perdirbto pieno kiekis, yra iki 10 kartų mažesnis);
- pajamų reguliavimo priemonės nepasiekia pieno sektoriaus žemutinės grandies – pieno gamintojų. 2004 metais papildomos tiesioginės išmokos nebuvo siejamos su pieno gamyba, todėl dalis lėšų atiteko nedalyvaujantiems prekinės žemės ūkio produkcijos gamyboje.

BŽŪP reformos įtaka pieno ir jo produktų gamintojams. Lietuvai įstojus į ES, pradeda veikti pieno rinkos reguliavimo priemonės: intervenciniai sviesto ir lieso pieno miltelių pirkimai, privataus saugojimo, eksporto, lieso pieno panaudojimo gyvulių pašarams subsidijos, parama už sviestą naudojamą konditerijos pramonėje ir pieną ir jo produktus vartojamus mokymo įstaigose. Šių pajamų palaikymo priemonių taikymas turės teigiamą įtaką viso pieno sektoriaus rinkos dalyviams, balansuojant pieno produktų paklausą ir pasiūlą.

Keičiantis rinkos reguliavimo ir struktūrinės politikos priemonėms, pieno supirkimo kaina didės dėl rinkos reguliavimo priemonių įdiegimo Lietuvoje ir perteklinių pieno produktų supirkimo į intervencinius sandėlius, privataus saugojimo schemų taikymo, eksporto subsidijų, kurios leis parduoti pieno produktus aukštesnėmis kainomis negu pasaulinės. Sumažės sezoninis kainų svyravimas.

Prasidėjusi nuo 2004 metų ES pieno ir pieno produktų rinkos reguliavimo reforma panaikina pieno tikslinę kainą, mažinamos sviesto ir lieso pieno miltų intervencinės kainos, ribojamos intervencinio sviesto supirkimo apimtys. Tačiau ir po reformos Lietuvoje pieno kainų palaikymo lygis išliks žemesnis. Šiuos skirtumus lemia šalies gyventojų perkamoji galia ir gaminamų produktų asortimentas.

Lietuvai tapus ES nare, nuo 2004 metų pieno gamintojai pradeda gauti paramą iš ES struktūrinių fondų, kuri skiriama investicijoms į žemės ūkio valdas (ūkių modernizavimui, naujų technologijų diegimui), jaunų ūkininkų įsikūrimui,

mokslui, mokymui ir konsultavimui. Pieno gamintojai naudojami teikiama parama pagal Kaimo plėtros plano priemones: ES standartų įgyvendinimui ir pusiau natūriniais restruktūrizuojamiems ūkiams.

Pažymėtina, kad nuo 2004 metų pagal naują reformą pienininkystės ūkiai pradeda gauti tiesiogines išmokas skiriant paramą už pievų ir ganyklų bei daugiamečių žolių, naudojamų pieno gamybai, plotą, o nuo 2005 metų siekiant paskatinti pieno supirkimus tiesioginės išmokos numatomos skirti prekinio pieno tonai. Įsisavinus šią finansinę paramą, smulkių ūkių grynosios pinigines pajamos už realizuotą pieno toną padidėtų iki 259, stambių – iki 242 Lt, paramos dalis jose sudarytų atitinkamai 83 ir 68 proc.

Pienininkystės ūkiai, įsikūrę mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse, gaus už pašarinių augalų plotą kompensacinę paramą, kuri pilnai kompensuoja pieno gamybos didesnių sąnaudų skirtumą, dėl augalų, naudojamų pašarams, mažesnio derlingumo. Parama ūkininkaujantiems mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse pakankama išlyginti buvusias skirtingas ūkininkavimo sąlygas. Jos pagalba sudaromos vienodos sąlygos pieno gamintojams prisitaikyti prie ES reikalavimų gaminant prekinę pieno produkciją.

ES parama suteikia palankias sąlygas ekologiniams pienininkystės ūkiams plėtoti. Pelnas pieno tonai smulkiuose pienininkystės ūkiuose padidėja iki 8 kartų, stambiuose – 20 proc. Smulkiems ūkiams labai aktualu plėtoti ekologinę pienininkystę, nes pastarieji gaudami tokią pat kainą kaip ir stambūs ūkiai, žymiai padidina veiklos pinigines pajamas. Besikuriančios ekologinio pieno perdirbimo įmonės ir didėjanti rinka šiems produktams, turėtų dar labiau paskatinti Lietuvos ūkininkus plėtoti ekologinius pienininkystės ūkius.

Smulkūs (2-3 karvių) pieno gamintojai dėl mažų gamybos mastų ir dalinio užimtumo, nesukaups pakankamai lėšų veiklos plėtrai, kuri atitiktų keliamus kokybės bei higienos reikalavimus, todėl dalis šių ūkių bus neprekiniai ir gamins tik savo reikmėms. Jų socialinių ekonominių problemų sprendimui turės Ankstyvo pasitraukimo iš prekinio pieno gamybos pasitraukimo priemonės įgyvendinimas bei galimybė derinti darbą ūkyje su darbu kitose kaimo ekonominėse veiklose.

BŽŪP priemonių įgyvendinimo iki 2006 metų finansinė parama, skiriama ūkių ekonominiam stiprinimui bei ūkininkavimo sąlygų išlyginimui ir numatomos pieno gamintojų didesnės kainos, padengia numatomą pieno gamybos kaštų didėjimą, sudaromos palankesnės sąlygos stambiems ir smulkiems pusiau natūriniais

pienininkystės ūkiams siekti efektyvios gamybos, didinti konkurencingumą, tačiau neišsprendžia ūkių atitikimo veterinarinių higieninių reikalavimų problemos.

Reformos įtaka vartotojams. Rinkos reguliavimo priemonės įgyvendinant Lietuvoje, palaipsniui didėja pieno ir jū produktų kainos visoje jū grandinėje nuo gamintojo iki vartotojo. Liberalizavus prekybą kainos palaipsniui artėja prie ES didesnių analogiškų produktų kainų. Didėjančios kainos turės neigiamą poveikį šalies vartotojams. Tačiau skaičiavimai rodo, kad gyventojų vidutinis mėnesinis vartojimo išlaidų dėl pieno produktų pabrangimo padidėjimas nedidelis - nesiekia 0,3 proc.

Prognozuojama, kad vartotojų išlaidos dėl mažmeninių kainų kilimo, didės daugiausia pirmaisiais narystės metais. Vėliau didėjanti konkurencija skatins įmones didinti veiklos efektyvumą, mažinti pieno produktų pelno maržą. Numatomas pieno supirkimo kainų mažinimas siekiant ES pieno produktų kainas priartinti prie pasaulinių, turės teigiamos įtakos ir Lietuvos pieno sektoriaus konkurencingumui.

BŽŪP įtaka pieno ir jo produktų gamybos mastams ir kainų pokyčiui iki 2008 metų (prognozė).

BVP spartus augimas turi teigiamą įtaką pieno ir pieno produktų gamybos mastų didėjimui, o Lietuvai tapus ES nare, ir kaip rodo 2004 metų 10 mėn. užsienio prekybos balansas, atsiveria didesnės rinkos galimybės.

Pieno ūkis išliks į eksportą orientuota žemės ūkio šaka. Atsižvelgiant į pieno produktų eksportui palankų prekybos režimo pasikeitimą (eksporto subsidijos, pardavimų skatinimas netiesioginėmis priemonėmis), didėjančią vidaus rinką, pieno ir jo produktų gamybos mastų ir sektoriaus konkurencingumo didėjimą, perdirbto pieno eksporto vidutinis metinis tempas per 2004 -2008 metus turėtų siekti apie 9 proc., o eksportas padidėti 36 proc. ir sudaryti 37 proc. visos pagamintos produkcijos.

Numatoma pieno gamybą 2004-2008 metais padidinti 14, superkamo pieno kiekį - 38 proc. Kintant pieno ir jo produktų vartojimo struktūrai bei didėjant pieno ir jo produktų kainai, šių produktų vienam gyventojui suvartojimas padidės daugiau kaip 7 proc. (vidutinis metinis vartojimo didėjimo tempas 2 proc.). Daugiau bus vartojama aukštesnės kokybės ir įvairaus asortimento pieno produktų. Pieno pirminės gamybos mastus turėtų lemti karvių produktyvumo augimas, kurio vidutinis metinis augimo tempas per 2004-2008 metus sieks daugiau nei 3 proc. Įvertinus produktyvumo didėjimo tempus, 2008 metais prognozuojamas vidutinis primilžis siektų 4650 kg ir būtų 12 proc. didesnis negu 2004 metais.

Didės superkamo pieno kiekis vidutiniškai po 6 proc. kasmet ir 2008 metais jo dalis viso pagaminamo pieno kiekyje sudarys apie 74 proc., arba 16 procentinių punktų daugiau negu 2003 metais. Namų ūkiuose vartojamas ir tiesiogiai parduodamas pienas mažės, pieno sunaudojamo pašarams didėjimo vidutinis metinis tempas bus neženklus - 1 proc.

2008 metais perdirbto pieno produktų suvartojimas prognozuojamas ženkliai didesnis, negu 2003 –aisiais. Didėjant perdirbto pieno produktų vartojimui, mažės natūralaus pieno vartojimas namų ūkiuose ir tiesiogiai vartotojams parduodamas pienas. Laikotarpio pabaigoje (2008 metais) vienas šalies gyventojas suvartos pieno ir jo produktų (perskaičiuotų į pieną) vidutiniškai 323 kg arba 12,4 proc. daugiau, negu 2003 metais.

Pieno kainų pokyčius lems šalies ekonominė situacija, gyventojų perkamoji galia ir kainos atitinkamiems produktams ES šalyse. Prognozuojamas 2008 metais, palyginti su 2004 aisiais, visų pieno ir pieno produktų kainų padidėjimas: pieno - 40, sūrio - 26, sviesto - 31, lieso pieno miltų - 12 proc.

Pasiūlymai

- Lietuvai, kol egzistuos pieno kvotų sistema, tikslinga tobulinti pieno gamintojams pajamų palaikymo sistemą, t.y. pieno gamintojams tiesiogines išmokas susieti su kvotinio pieno pardavimais, o ne su išmokomis už pievas ir ganyklas (kaip yra 2004 metais). Tuo skatinsime gaminti daugiau pieno (pasiekti suderėtą iš ES kvotą), didinti prekingumą bei pieno kokybę.
- Siekiant sušvelninti neigiamą BŽŪP įtaką pieno gamintojų pajamoms, kai numatoma parama tik iš dalies pasiekia gamintojus, siūlome apskaičiuoti minimalias žalio pieno supirkimo kainas, atsižvelgiant į sviesto ir LPM kainas vidaus ir užsienio rinkose, jų perdirbimo išlaidas bei reguliavimo priemones (eksporto subsidijos, privatus saugojimas ir kt.). Jos galėtų orientacinėmis kainomis, derybų tarp gamintojų ir perdirbėjų metu.
- Vyriausybė siekdama, kad didėtų smulkių pieno gamintojų pajamos, turėtų labiau remti jų perėjimą į ekologinį ūkininkavimą ir/arba jungimąsi į stambesnius

vienetus (kooperatyvus). Tai sumažintų smulkių ir stambių ūkių pieno kainų skirtumus. Tačiau atkreipiame dėmesį į tai, kad parama ekologinio pieno gamintojams mokama už daugiamečių žolių hektarą yra per maža, palyginti su parama ekologiškai augalininkystei, ir jos dydžiai turėtų būti tikslinami.

- Siūloma peržiūrėti Kooperacijos programą, išaiškinti priežastis, kodėl nevyksta kooperavimosi procesas, perėmus kitų ES šalių patyrimą, numatyti konkrečias priemones šiam procesui spartinti. Be to, įkūrę kooperatyvą, pieno gamintojai galėtų pasinaudoti ir struktūrinių fondų teikiama parama .
- Siekiant pieno rinkos dalyvių ekonominių santykių suderinamumo, tikslinga vykdyti monitoringą ir reguliariai teikti informaciją apie pieno sektoriaus gamybinius, ekonominius rodiklius visoms sprendimus priimančioms institucijoms.
- Tikslinga parengti ir įgyvendinti ūkininkų mokymo programas (projektus) susijusias su: karvių produktyvumo didinimu, pieno kokybės gerinimu, veterinarijos ir higienos reikalavimų įgyvendinimu, mėšlo tvarkymu, atitinkančiu aplinkosaugos reikalavimus, ūkių ekonomika, vadyba, buhalterine apskaita, kooperacijos ir kreditavimo klausimais. Skatinti naujovių ir rekomendacijų įgyvendinimą pieno ūkiuose, siekiant optimalaus gamybos veiksnių panaudojimo , didesnio pieno ūkių konkurencingumo.
- Siūloma remti verslo planų parengimą smulkiems ūkiams, siekiant, kad kuo daugiau ūkių pasinaudotų teikiama finansine parama pagal Kaimo plėtros 2004-2006 metų planą standartų diegimui, perėjimui į prekinį ūkininkavimą ir kt.
- Siekiant skatinti ūkių restruktūrizavimą ir didinti jų pajamas, būtina gerinti informacijos sklaidą, kad pieno gamintojai maksimaliai pasinaudotų TI ir struktūrinės paramos priemonėmis, kurių įsisavinimo lygis turės įtakos pereinant prie BIS.

- Lietuvos pieno pramonei reikia daugiau plėsti nišinės aukštesnės pridėtinės vertės produktų gamybą ir didinti gamybos efektyvumą (koncentruojant, specializuojant balansinių pieno produktų gamybą).